

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทฤษฎี	5
2.1 Threshold detectors	5
2.2 อันตรกิริยาของนิวตรอนกับสสาร	5
2.3 ค่าครึ่งชีวิตและค่าคงที่การสลายตัว	9
2.4 อัตราการเกิดนิวเคลียสกัมมันตรังสี	10
2.5 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SAND II	16
2.6 ข้อเสนอแนะในการคัดเลือก threshold detector	19
บทที่ 3 การทดลอง	20
3.1 อุปกรณ์การทดลอง	20
3.1.1 แหล่งกำเนิดนิวตรอน	20
3.1.2 ระบบการวัดสเปกตรัมของรังสีแกมมา	21
3.1.3 แผ่น detectors	23
3.1.4 ไอโซโทปกัมมันตรังสีมาตรฐาน	24
3.1.5 อุปกรณ์การทดลองอบสารตัวอย่างในน้ำ	25
3.1.6 เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล	26
3.2 วิธีดำเนินการทดลอง	27
3.2.1 การสอบเทียบพลังงานของระบบหัววัด HPGe (energy calibration)	27
3.2.2 การหาค่าประสิทธิภาพของระบบหัววัด HPGe (absolute photo peak efficiency)	28

3.2.3 การหาพื้นที่ใต้ peak ของรังสีแกมมา โดยโปรแกรม Aptec	30	
3.2.4 การคัดเลือก threshold detector และการจัดเตรียมข้อมูลค่า cross section	32	
3.2.5 การอาบแผ่น detectors	39	
3.3 การวิเคราะห์สเปกตรัมของรังสีแกมมา	39	
3.4 การวิเคราะห์ความคลาดเคลื่อนในการทดลองหาสเปกตรัมของนิวตรอน โดยวิธีก่อกัมมันต์ในแผ่นโลหะ	47	
3.4.1 ค่าความคลาดเคลื่อนของการนับเชิงสถิติ	47	
3.4.2 ค่าความคลาดเคลื่อนเชิงระบบ	48	
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการทดลอง	49	
4.1 ผลการทดลองการวิเคราะห์หาสเปกตรัมของรังสีนิวตรอนจากธาตุ ^{252}Cf	49	
4.1.1 ผลการทดลองการวิเคราะห์หาสเปกตรัมของรังสี นิวตรอนในอากาศที่ระยะห่างจาก ^{252}Cf 2.9 เซนติเมตร	49	
4.1.2 ผลการทดลองการวิเคราะห์หาสเปกตรัมของรังสี นิวตรอนในน้ำที่ระยะห่างจาก ^{252}Cf 2.9 เซนติเมตร	51	
4.1.3 ผลการทดลองการวิเคราะห์หาสเปกตรัมของรังสี นิวตรอนในน้ำที่ระยะห่างจาก ^{252}Cf 5 เซนติเมตร	52	
4.1.2 ผลการทดลองการวิเคราะห์หาสเปกตรัมของรังสี นิวตรอนในน้ำที่ระยะห่างจาก ^{252}Cf 10.5 เซนติเมตร	53	
4.2 การวิเคราะห์ผลการทดลองหาสเปกตรัมของ ^{252}Cf	59	
4.2.1 การวิเคราะห์ผลการทดลองหาสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในอากาศ	59	
4.2.2 การวิเคราะห์ผลการทดลองหาสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในน้ำ	61	
บทที่ 5 สรุปและวิจารณ์	67	
หนังสืออ้างอิง	68	
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก	ค่า cross section โปรแกรม interpolation ผลจากการคำนวณ โดยโปรแกรม interpolation	70
ภาคผนวก ก 1	ค่า cross section	70
ภาคผนวก ก 2	โปรแกรม interpolation	71
ภาคผนวก ก 3	ผลจากการคำนวณแบบ interpolation	75

ภาคผนวก ข	โปรแกรมการคำนวณค่า saturated activity ตัวอย่างการคำนวณค่า saturated activity สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากการทดลอง	81
ภาคผนวก ข 1	โปรแกรมการคำนวณค่า saturated activity	81
ภาคผนวก ข 2	ตัวอย่างการคำนวณค่า saturated activity	84
ภาคผนวก ข 3	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากการทดลอง	85
ภาคผนวก ข 3.1	สเปกตรัมของรังสีแกมมา จากการอบแผ่นโลหะ ด้วยรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางอากาศที่ ระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	85
ภาคผนวก ข 3.2	สเปกตรัมของรังสีแกมมา จากการอบแผ่นโลหะ ด้วยรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำที่ ระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	89
ภาคผนวก ข 3.3	สเปกตรัมของรังสีแกมมา จากการอบแผ่นโลหะ ด้วยรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำที่ ระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 5 เซนติเมตร	94
ภาคผนวก ข 3.4	สเปกตรัมของรังสีแกมมา จากการอบแผ่นโลหะ ด้วยรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำที่ ระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 10.5 เซนติเมตร	99
ภาคผนวก ค	ผลการคำนวณสเปกตรัมของรังสี นิวตรอนจากโปรแกรม SAND II	104
ประวัติการศึกษา		117

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1.1 แสดง neutron spectrometers และช่วงพลังงานของรังสีนิวตรอนที่ให้ผลการวัดที่ดี	2
3.1 คุณสมบัติของแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	20
3.2 แสดงความหนาและเปอร์เซ็นต์ความบริสุทธิ์ของแผ่นโลหะ	23
3.3 แสดงมวลอะตอมของ nuclide	24
3.4 แสดงรายละเอียดของ ไอโซโทปกัมมันตรังสีมาตรฐาน	24
3.5 แสดงการสอบเทียบพลังงานของระบบหัววัดรังสีแกมมาแบบ HPGe (energy calibration)	27
3.6 แสดงค่าประสิทธิภาพของหัววัด HPGe	29
3.7 แสดงรายละเอียดของปฏิกิริยานิวเคลียร์	40
4.1 แสดงผลจากการทดลองและผลการคำนวณค่า saturated activity จากการอบแผ่นโลหะ ในตู้กลางอากาศที่ระยะห่าง 2.9 เซนติเมตร จากแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	51
4.2 แสดงผลจากการทดลองและผลการคำนวณค่า saturated activity จากการอบแผ่นโลหะ ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง 2.9 เซนติเมตร จากแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	52
4.3 แสดงผลจากการทดลองและผลการคำนวณค่า saturated activity จากการอบแผ่นโลหะ ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง 5 เซนติเมตร จากแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	53
4.4 แสดงผลจากการทดลองและผลการคำนวณค่า saturated activity จากการอบแผ่นโลหะ ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง 10.5 เซนติเมตรจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	54
4.5 แสดงผลรวมของผลคูณของค่าฟลักซ์ของนิวตรอนกับค่า kerma factors	66
4.6 แสดงการเปรียบเทียบผลการทดลองกับปริมาณ dose ที่ระยะทางต่าง ๆ	66
ค 1 แสดงค่าพลังงานและฟลักซ์ของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตู้กลางอากาศที่ระยะห่าง จากแหล่งกำเนิดรังสีนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	105
ค 2 แสดงค่าพลังงานและฟลักซ์ของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง จากแหล่งกำเนิดรังสีนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	108
ค 3 แสดงค่าพลังงานและฟลักซ์ของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง จากแหล่งกำเนิดรังสีนิวตรอน 5 เซนติเมตร	111
ค 4 แสดงค่าพลังงานและฟลักซ์ของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตู้กลางน้ำที่ระยะห่าง จากแหล่งกำเนิดรังสีนิวตรอน 10.5 เซนติเมตร	114

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
2.1 การกระเจิงแบบยืดหยุ่นในระบบ center of mass	6
2.2 การกระเจิงแบบยืดหยุ่นในระบบ laboratory	7
2.3 ค่า cross section ในการกระเจิงแบบยืดหยุ่นของธาตุไฮโดรเจน	8
2.4 ค่า cross section ในการกระเจิงแบบยืดหยุ่นของธาตุออกซิเจน	9
2.5 แผนภูมิการสลายตัวของนิวเคลียสกัมมันตรังสี	10
2.6 แสดงการเกิดและการสลายตัวของนิวเคลียสกัมมันตรังสี	14
3.1 Dummy ของแหล่งกำเนิดนิวตรอน ^{252}Cf	21
3.2 แสดงระบบการวัดสเปกตรัมของรังสีแกมมา	21
3.3 Phantom ขนาด 50 ลูกบาศก์เซนติเมตร	25
3.4 Sample holder	26
3.5 กราฟแสดงการสอบเทียบพลังงานของระบบหัววัด HPGe	28
3.6 แสดงประสิทธิภาพ (absolute photo peak efficiency) ที่ระยะติดกับหัววัด HPGe	30
3.7 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{115}\text{In}(n,n')^{115m}\text{In}$	33
3.8 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$	34
3.9 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{54}\text{Fe}(n,p)^{54}\text{Mn}$	35
3.10 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$	36
3.11 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{59}\text{Co}(n,p)^{59}\text{Fe}$	37
3.12 แสดงค่า cross section ของปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$	38
3.13 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{115}\text{In}(n,n')^{115m}\text{In}$	41
3.14 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$	42
3.15 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{54}\text{Fe}(n,p)^{54}\text{Mn}$	43
3.16 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$	44
3.17 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{59}\text{Co}(n,p)^{59}\text{Fe}$	45
3.18 แสดงสเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$	46
4.1 สเปกตรัมแบบ Maxwellian มีค่า Maxwellian temperature 1.42 MeV	50

4.2	สเปกตรัมของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางอากาศ ห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	55
4.3	สเปกตรัมของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำ ห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร	56
4.4	สเปกตรัมของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำ ห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 5 เซนติเมตร	57
4.5	สเปกตรัมของรังสีนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในตัวกลางน้ำ ห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 10.5 เซนติเมตร	58
4.6	แสดงการเปรียบเทียบสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในอากาศระยะห่างจากแหล่งกำเนิด นิวตรอน 2.9 เซนติเมตร ทำการ normalized ที่รังสีนิวตรอนพลังงาน 1.5 MeV	60
4.7	แสดงการเปรียบเทียบสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในน้ำระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 2.9 เซนติเมตร ทำการ normalized ที่รังสีนิวตรอนพลังงาน 1.5 MeV	61
4.8	แสดงการเปรียบเทียบสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในน้ำระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 5 เซนติเมตร ทำการ normalized ที่รังสีนิวตรอนพลังงาน 1.5 MeV	62
4.9	แสดงการเปรียบเทียบสเปกตรัมของ ^{252}Cf ในน้ำระยะห่างจากแหล่งกำเนิดนิวตรอน 10.5 เซนติเมตร ทำการ normalized ที่รังสีนิวตรอนพลังงาน 1.5 MeV	63
4.10	แสดงการเปรียบเทียบสเปกตรัมของนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในน้ำที่ระยะทาง 2.9, 5 และ 10.5 เซนติเมตร ทำการ normalized ที่รังสีนิวตรอนพลังงาน 0.7 MeV	64
4.11	แสดงสเปกตรัมของนิวตรอนจาก ^{252}Cf ในน้ำที่ระยะทาง 2.9, 5 และ 10.5 เซนติเมตร	65
ก.1	แสดงพื้นที่ภาคตัดขวางของธาตุเป้า	70
ข.3.1.1	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในอากาศ	85
ข.3.1.2	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในอากาศ	86
ข.3.1.3	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในอากาศ	87
ข.3.1.4	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{59}\text{Co}(n,p)^{59}\text{Fe}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในอากาศ	88
ข.3.2.1	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{115}\text{In}(n,n')^{115m}\text{In}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในน้ำ	89
ข.3.2.2	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในน้ำ	90
ข.3.2.3	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{54}\text{Fe}(n,p)^{54}\text{Mn}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในน้ำ	91
ข.3.2.4	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในน้ำ	92
ข.3.2.5	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$ ที่ระยะ 2.9 เซนติเมตร ในน้ำ	93
ข.3.3.1	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{115}\text{In}(n,n')^{115m}\text{In}$ ที่ระยะ 5 เซนติเมตร ในน้ำ	94

ข.3.3.2	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$ ที่ระยะ 5 เซนติเมตร ในน้ำ	95
ข.3.3.3	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{54}\text{Fe}(n,p)^{54}\text{Mn}$ ที่ระยะ 5 เซนติเมตร ในน้ำ	96
ข.3.3.4	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$ ที่ระยะ 5 เซนติเมตร ในน้ำ	97
ข.3.3.5	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$ ที่ระยะ 5 เซนติเมตร ในน้ำ	98
ข.3.4.1	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{115}\text{In}(n,n')^{115\text{m}}\text{In}$ ที่ระยะ 10.5 เซนติเมตร ในน้ำ	99
ข.3.4.2	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{58}\text{Ni}(n,p)^{58}\text{Co}$ ที่ระยะ 10.5 เซนติเมตร ในน้ำ	100
ข.3.4.3	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{54}\text{Fe}(n,p)^{54}\text{Mn}$ ที่ระยะ 10.5 เซนติเมตร ในน้ำ	101
ข.3.4.4	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{46}\text{Ti}(n,p)^{46}\text{Sc}$ ที่ระยะ 10.5 เซนติเมตร ในน้ำ	102
ข.3.4.5	สเปกตรัมของรังสีแกมมาจากปฏิกิริยา $^{27}\text{Al}(n,\alpha)^{24}\text{Na}$ ที่ระยะ 10.5 เซนติเมตร ในน้ำ	103

มหาวิทยาลัย
Chiang Mai Univ.